

דן כספי

מקומם של המקומונים

בהמשך נעמוד על ההבדל בין השניים
- היקף החשיפה ואינטנסיביות.

שלוש מגמות

נתוני הלוח מצביעים על שלוש מגמות
לפחות הראויות לתשומת לב:
א. אין קשר בין היקף החשיפה
לעיתונות המקומית ובין אינטנסיביות
החשיפה, כפי שהיא נמדדת בקריאה
הממוצעת.

ומבוגרים. שיעור הקריאה הממוצע
חושב על סמך אחוזי הקריאה
של כל המקומונים. דהיינו, אם
באיזור מסוים מופיעים שלושה
מקומונים, וכל אחד נקרא ע"י
50% מן הנחקרים, כי אז התושבים
קוראים בממוצע עיתון וחצי: בעוד
שאוכל האלקוראים מבטא את
היקף החשיפה והעדר החשיפה
למקומונים, הקריאה הממוצעת
מעידה על אינטנסיביות החשיפה.

דפוסי החשיפה למקומונים באיזורי הארץ השונים

חִיפָה	נֶועֶר	מִבְּגֻרִים	סְה"כ
לא קורא - %	24	27	26
קריאה ממוצעת	1.07	1.07	1.07
סה"כ הנחקרים	127	227	354
גליל ועמקים			
לא קורא - %	7	37	30
קריאה ממוצעת	1.02	0.77	0.83
סה"כ הנחקרים	41	115	156
תל אביב			
לא קורא - %	31	23	25
קריאה ממוצעת	1.16	1.56	1.53
סה"כ הנחקרים	109	303	412
ירושלים			
לא קורא - %	26	17	20
קריאה ממוצעת	1.44	2.02	1.86
סה"כ הנחקרים	92	222	314
באר שבע			
לא קורא - %	44	29	34
קריאה ממוצעת	1.16	1.58	1.43
סה"כ הנחקרים	46	102	148
חולון וראשון לציון			
לא קורא - %	19	31	28
קריאה ממוצעת	1.49	1.19	1.28
סה"כ הנחקרים	53	107	159
רמת השרון			
לא קורא - %	42	12	23
קריאה ממוצעת	0.82	1.79	1.45
סה"כ הנחקרים	56	100	156
אשדוד			
לא קורא - %	38	43	42
קריאה ממוצעת	2.01	1.37	1.44
סה"כ הנחקרים	45	108	153

מקור: אגוד המפרסמים בישראל. סקר החשיפה לאמצעי התקשורת. יולי 1989.
(הסקר נערך במרץ 1989).

סקר החשיפה לאמצעי התקשורת של אגוד המפרסמים היה עם השנים למודרך המעשי, היחיד כמעט, של תעשיית הפרסום בארץ. מימצאי הסקר מנוסחים מן הסתם את דרימת המשאבים הכספיים לאמצעי התקשורת. לא פלא שכל שנה מעורר הסקר תגובות והדים בענפי התקשורת והפרסום.

לאנשי מחקר מנמך הסקר של איגוד המפרסמים מדי שנה יכול של נתונים גולמיים ושפע דוגמאות לקורס בשיטות מחקר. הערות אחדות וקונסטרוקטיוויביות לעודת המחקר של הסקר. רצוי מאד לבגש דפוסי מחקר קבועים שיאפשרו מעקב והשוואה לאורך שנים. כל שנה נערך הסקר במתכונת אחרת, הסקר נודד ממכון אחד למשנהו ולכן גם המתודולוגיה שונה ומשתנה.

תעשייה המגלגלת סכומים נכבדים ראויה למתכונת מחקרית קבועה ומגובשת. יש טעם רב לחזור על סקר כזה לפחות מעט נוספת באותה שנה. זע, הרגלי החשיפה לתקשורת מוונים משתנים - בחורף אנשים ספונים יותר בבתים מאשר בקיץ. מימצאי סקר מתיישנים כעבור שבועות וחודשים. במצב דינמי של התקשורת בארץ - עיתונים חדשים, עיתונים נסגרים ועיתונים קיימים משנים פורמאט ומדיניות לעיתים קרובות, סקר נוסף בשנה הינו צו השעה. הוא עשוי לחסוך ממון רב למפרסמים. חבל שהתקשורת משקיעה בעצמה בעתים סקרים. נראה שהכל ישתנה עם הנהגת פרסומת בטלוויזיה.

שני חידושים

הסקר עצמו נערך השנה בחודש מרץ 1989 ע"י ד"ר מיכה הופ - זיו יעוז והדרכה בע"מ. נתוניו התפרסמו כעבור ארבעה חודשים. היו בו לפחות שינויים.

שנית, הסוקרים בדקו הפעם שלוש קבוצות גיל - ילדים עד גיל 12, נוער עד גיל 18 ומבוגרים מגיל 18 ומעלה. שנית, פרק נכבד בדו"ח מוקדש למקומונים. נדמה, שזוהי הפעם הראשונה שסקר האיגוד בדק את הרגלי החשיפה למקומונים בישובים שונים בהיקף כזה. ובכל זאת, יהיו ודאי שיעורו על כך שהסקר מתמקד במקומונים הגדולים, בעיקר על שתי הרשתות - הארץ וידיעות אחרונות. עיון נוסף בפרק זה של הדו"ח מאפשר להשוות בין הרגלי החשיפה למקומונים ברחבי הארץ. לנחיתות של קוראי "אותות", הוכן לוח השוואתי המתמצא את הנתונים על אותם איזורים ומקומות לגביהם קיימים נתונים. כך, הנתונים המדווחים על דפוסי הקריאה בקריות, ברחובות, בנתניה או בחדרה הינם חלקיים ואינם מאפשרים השוואתם לאיזורים האחרים. כל ישוב ואיזור מיוצג בשלוש סדרות של מימצאים - אחוז הלא-קוראים של מקומונים, קריאה ממוצעת ומספר הנחקרים, נוער

ב"איזורי פיתוח", כגון אשדוד, באר שבע והגליל, שיעור הבלתי חשופים למקומונים נבוה יותר מאשר בשאר חלקי הארץ. נראה שההרכב הדמוגרפי באיזורים אלה - עולים ושכבות חברתיות נמוכות - מקפיץ את שיעור החשיפה לעיתונות המקומית. ובכל זאת, באר שבע מצינה קריאה ממוצעת מן הגבוהות בארץ. בירת הדרום הייתה מאז ומתמיד מבצר של עיתונות מקומית. המקומונים בבאר שבע משיגים חשיפה רחבה מן ההרכב הדמוגרפי. נכון שליש מן הנחקרים אינם קוראים אף מקומון - שבע כל-כדי, כל העיר או באר שבע והדרום, מקומונים שחקרו בסקר. הנתונים מגוינים צמאון, כנראה, לפה שחטך מהם בעיתונות הארצית, וכך מגיעה הקריאה הממוצעת בעיר זו ל-1.43, והיא גבוהה יותר בקרב המבוגרים מאשר בקרב הנוער.

ב. הקריאה הממוצעת של הנוער גבוהה יותר באיזורים בלתי מבוססים ואילו באיזורים מבוססים הקריאה הממוצעת של המבוגרים גבוהה יותר. למעט באר שבע, הגליל, אשדוד, חולון וראשון לציון הנוער קורא יותר מקומונים מאשר המבוגרים. לעומת זאת, בערים הגדולות למעט חיפה, וכן ברמת השרון, מתהפכת התמונה. אפשר ובמקומות אלה יש לנוער חלופות לבילויים. ייתכן אף שב"איזורי פיתוח" הנוער מטיב שלוש בכשרים האלבביתיים ומגלה עניין רב יותר במתרחש בישוב לעומת המבוגרים.

ג. הקריאה הממוצעת בצפון נמוכה בהשוואה לשאר איזורי הארץ. מפתיע ולא מפתיע. אם אמנם עיתונות מקומית צמחה באיזורים מוזנחים בתקשורת הארצית, הרי שתושבי הצפון היו צריכים לגלות להיטות למקומונים. ואמנם חיפה והצפון ידעו שגשוג בתחום זה. נראה שמימדי החשיפה לא קשורים לריבוי המקומונים. שיעור הקריאה הממוצע בחיפה הוא מן הנמוכים בארץ, והוא זהה בקרב שתי קבוצות הגיל. רק בגליל ובעמקים הקריאה הממוצעת נמוכה יותר.

חיפה, חיפה והצפון

מה קורה בחיפה? מדוע בצפון יורדת אינטנסיביות הקריאה? אקדים ואציין שמגמה דומה התבררה גם בסקר המקומונים שערכתי לפני למעלה מעשר שנים. ייתכן, שהקריאה הנמוכה ביחס קשורה להרכב האתני של האוכלוסיה. ובכל זאת, נראה שישנם גורמים נוספים. בחיפה ובצפון העיתונות המקומית לקתה במשאבים מקצועיים. גם לתקשורת הארצית קשיים לגייס כתבי שדה מיומנים באיזור הצפון. או להיפך: התקשורת הארצית הוזיחה את סניפי הצפון ולא השקיעה בטיפוח כוחות מקצועיים ומיומנים. במלים אחרות, כתוצאה ממדיניות מסורתית של התקשורת הארצית, מקומוני הצפון התקשו

11/89

המשך מעמ' 13 / מקומונים

לטפח איכות עיתונאית.
אך התקשורת הארצית לא פינקה
ואינה מפנקת גם את הדרום, ובכל
זאת הקריאה הממוצעת בו גבוהה

יותר. אפשר והאוכלוסיה הצפונית
תובענית יותר. על אף הצמאון
למידע מקומי, נראה שתושבי חיפה
נשארים בררנים וביקורתיים יותר
כלפי המקומונים. אמנם שיעור
החשיפה למקומונים גבוה בחיפה
מאשר בבאר שבע אך אינטנסיביות
החשיפה בצפון נמוכה יותר. ייתכן
גם שדפוסי החשיפה למקומונים
קשורים ומושפעים מדפוסי החשיפה
לעיתונות הארצית. מעניין, למשל,
לבדוק ולהשוות אם בחיפה ובצפון
קוראים גם פחות יומונים מאשר
בשאר חלקי הארץ.

לנוכח המגמות הללו, נראה שיש צורך
במחקר מקיף ומעמיק יותר. נתונים
כלליים על היקף החשיפה לאמצעי
תקשורת ההמונים מספקים תמונה
חלקית בלבד. מפרסמים ופרסומאים
מקצועיים חייבים להצטייד במידע
מקיף, לא רק על ההיקף אלא גם
על איכות החשיפה – לא רק כמה
קוראים מה אלא גם ובעיקר, כמה
קוראים מה ומדוע?

צלצל קרוב - תרגיש רחוק

כל פעם שאני נזקק לשירותי הטלפון,
במיוחד באיזור גוש דן, מתנגן באוזני
הגינגל של בזק – צלצל רחוק,
תרגיש קרוב. אין ספק שהקופירייטר
ראוי למחמאות על חוש ההומור שלו.

רק חבל שבעת ההקלטה השתבשו
השורות בתמליל. הנוסח הנכון הוא
כמובן – צלצל קרוב, תרגיש רחוק.

ב"איזורי פיתוח", כגון אשדוד,
באר שבע והגליל, שיעור הבלתי
חשופים למקומונים גבוה יותר
מאשר בשאר חלקי הארץ. נראה
שההרכב הדמוגרפי באיזורים אלה
– עולים ושכבות חברתיות נמוכות
– מקפיץ את שיעור החשיפה
לעיתונות המקומית. ובכל זאת,
באר שבע מציגה קריאה ממוצעת
מן הגבוהות בארץ. בירת הדרום
היתה מאז ומתמיד מבצר של עיתונות
מקומית. המקומונים בבאר שבע
משיגים חשיפה רחבה חרף ההרכב
הדמוגרפי. נכון ששליש מן הנחקרים
אינם קוראים אף מקומון – שבע,
כל-בי, כל העיר או באר שבע והדרום,
מקומונים שנחקרו בסקר. הנתונים
מפגינים צמאון, כנראה, למה שנחשך
מהם בעיתונות הארצית, וכך מגיעה
הקריאה הממוצעת בעיר זו ל-1.43,
והיא גבוהה יותר בקרב המבוגרים
מאשר בקרב הנוער.

ב. הקריאה הממוצעת של הנוער
גבוהה יותר באיזורים בלתי מבוססים
ואילו באיזורים מבוססים הקריאה
הממוצעת של המבוגרים גבוהה יותר.
למעט באר שבע, הגליל, אשדוד,
חולון וראשון לציון הנוער קורא
יותר מקומונים מאשר המבוגרים.
לעומת זאת, בערים הגדולות למעט
חיפה, וכן ברמת השרון, מתהפכת
התמונה. אפשר ובמקומות אלה יש
לנוער חלופות לבילויים. ייתכן אף
שב"איזורי פיתוח" הנוער מייטיב
לשלוט בכשרים האלפביתיים ומגלה
עניין רב יותר במתרחש בישוב לעומת
המבוגרים.

ג. הקריאה הממוצעת בצפון נמוכה
בהשוואה לשאר איזורי הארץ.
מפתיע ולא מפתיע. אם אמנם
עיתונות מקומית צמחה באיזורים
מוזנחים בתקשורת הארצית, הרי
שתושבי הצפון היו צריכים לגלות
להיטות למקומונים. ואמנם חיפה
והצפון ידעו שגשוג בתחום זה. נראה
שמימדי החשיפה לא קשורים לריבוי
המקומונים. שיעור הקריאה הממוצע
בחיפה הוא מן הנמוכים בארץ, והוא
זוהה בקרב שתי קבוצות הגיל. רק
בגליל ובעמקים הקריאה הממוצעת
נמוכה יותר.

חיפה, חיפה והצפון

מה קורה בחיפה? מדוע בצפון יורדת
אינטנסיביות הקריאה?
אקדים ואציין שמגמה דומה התבררה
גם בסקר המקומונים שערכתי לפני
למעלה מעשר שנים. ייתכן, שהקריאה
הנמוכה-ביחס קשורה להרכב האתני
של האוכלוסיה. ובכל זאת, נראה
שישנם גורמים נוספים. בחיפה ובצפון
העיתונות המקומית לקתה במשאבים
מקצועיים. גם לתקשורת הארצית
קשיים לגייס כתבי שדה מיומנים
באיזור הצפון. או להיפך: התקשורת
הארצית הזניחה את סניפי הצפון ולא
השקיעה בטיפוח כוחות מקצועיים
ומיומנים. במלים אחרות, כתוצאה
ממדיניות מסורתית של התקשורת
הארצית, מקומוני הצפון התקשו